

І.К.Патриляк (Київ)

**V МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
«ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО
ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ 1920–1950-х рр.»
(до 75-річчя створення Української повстанської армії)**

Захід під такою назвою відбувся 5–6 жовтня 2017 р. у стінах Львівського національного університету імені І.Франка. Проходив він у рамках відзначення 75-річного ювілею створення Української повстанської армії. Зважаючи на наукову та суспільну зацікавленість проблематикою конференції, непересічність історичної дати до Львова з'їхалися представники 16 міст України, а також гості з Канади, Латвії, Литви, Словаччини (загалом близько 100 учасників). Співорганізаторами конференції, поряд зі Львівським національним університетом імені І.Франка, виступили Інститут історії України НАНУ, Український інститут національної пам'яті, Київський національний університет імені Т.Шевченка, Науково-дослідний інститут українознавства МОН України, Інститут українознавства імені І.Крип'якевича НАН України, Львівська обласна державна адміністрація, Львівська обласна рада, Центр незалежних історичних студій, Центр досліджень визвольного руху.

На відкритті конференції її учасників привітали ректор Львівського національного університету імені І.Франка *Володимир Мельник*; голова Івано-Франківської обласної ради, відомий дослідник історії українського визвольного руху *Олександр Сич*, заступник голови-керівник апарату Львівської облдержадміністрації *Маріанна Вільшинська*, заступник міського голови Львова *Андрій Москаленко*. У вітальних промовах, поряд з ювілейними нотками, чітко простежувалося розуміння необхідності справді наукового, максимально неупередженого підходу до вивчення всіх аспектів історії українського визвольного руху, його ролі у процесі формування колективної історичної пам'яті українського народу, чіткої національної самоідентифікації.

Пленарне засідання конференції, яке відбувалося в актовій залі Львівського університету, вів завідувач кафедри новітньої історії України імені Михайла Грушевського проф. *Олексій Сухий*. Широке коло питань, пов'язаних із людськими втратами українського визвольного руху в 1940-х рр., охарактеризував у своїй доповіді завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни Інституту історії України НАНУ проф. *Олександр Лисенко*, котрий систематизував наявні статистичні дані, зробив узагальнення, що дозволили показати масштаби протистояння, динаміку втрат, вплив визвольної боротьби на демографічну ситуацію в Україні.

Гострі проблеми українсько-польського протистояння на території Галичини в 1943–1944 рр. окреслив у своїй доповіді голова Українського інституту національної пам'яті *Володимир В'ятрович*. Дослідник дав коротку характеристику української та польської історіографії питання, оцінив конфлікт як «війну» між Українською повстанською армією та Армією крайовою, під час якої обидві сторони вчиняли злочини проти цивільного населення, зробив спробу підрахувати втрати сторін конфлікту.

Масштабну картину взаємин між українськими самостійницькими силами та представниками польського державницького підпілля в роки Другої світової війни відтворив завідувач кафедри історії Центральної та Східної Європи Львівського національного університету імені І.Франка проф. *Леонід Зашкільняк*. У своїй доповіді він указав на важливість «польського вектору» в політиці українського національно-визвольного руху, на помилки в оцінках майбутнього розвитку ситуації, яких

припускалися лідери українського й польського підпільних рухів, на спробах знайти порозуміння у взаєминах між двома народами, на «факторі кордону», котрий залишався нездоланною перепоною на шляху до можливого примирення між українцями та поляками на спірних територіях.

Ролі радянської агентури в боротьбі з керівниками українського національного підпілля (на прикладі агентурної справи Дмитра Клячківського) присвятив свій реферат декан історичного факультету Київського національного університету імені Т.Шевченка проф. *Іван Патриляк*. Дослідник зосередив увагу на основних агентурних операціях проти керівника ОУН та УПА на Волині, масштабах агентурної роботи радянських органів держбезпеки, їхніх успіхах і прорахунках. Доповідач наголосив на важливому практичному значенні подібних досліджень для українських спеціальних служб, які сьогодні змушені протистояти російсько-сепаратистському підпіл्लю на підконтрольних законній владі територіях нашої країни та проводити оперативні агентурні заходи на тимчасово окупованих Росією українських землях Криму й Донбасу.

Гол. наук. співроб. Інституту історії України НАНУ проф. *Станіслав Кульчицький* зупинився у своїй доповіді на детальній характеристиці досліджень, здійснених у рамках діяльності робочої групи істориків при урядовій комісії з вивчення проблеми ОУН–УПА в 1997–2005 рр. Він нагадав учасникам конференції історію створення самої робочої групи істориків, указав, в якому зародковому стані перебувала вітчизняна історіографія українського визвольного руху у середині 1990-х рр. і який потужний вплив мала на розвиток цього напрямку досліджень робота комісії.

Неабиякий інтерес присутніх на засіданні учасників конференції та гостей викликала доповідь митрополита *Димитрія (Рудюка)*, який крізь призму документів Галузевого державного архіву Служби безпеки України висвітлив окремі аспекти українського національно-визвольного руху в північних районах сучасної Хмельницької області в 1930-х рр., зокрема продемонстрував роль церкви в національно-визвольній боротьбі на прикладі «справи чотирьох», основним фігурантом якої був протоієрей Володимир Рогальський.

Словацький дослідник *Міхал Шмігель* (Банська-Бистриця) запропонував до уваги учасників конференції доповідь, присвячену великому рейду УПА в 1947 р. територією Чехословаччини. Автор зосередився на джерелознавчому аспекті проблеми, зокрема характеризуючи словацькі та чеські джерела, які стосуються висвітлення пересування повстанських відділів, операцій чехословацької армії проти УПА, ставлення місцевого населення до рейдуючих підрозділів.

Важливою для висвітлення глобальних процесів, котрі відбувалися на східноєвропейських просторах у другій половині 1940 – на початку 1950-х рр., була доповідь литовського історика *Даріуса Йодіса* (Каунас). Дослідник дав широку характеристику національно-визвольного руху в Литві впродовж 1944–1953 рр. Наведені ним статистичні дані, демонстрація масштабів литовського збройного опору радянзації краю дозволили учасникам конференції порівняти ситуацію у двох країнах, оцінити значення українського визвольного руху та його вплив на розвиток подій у регіоні між Балтійським і Чорним морями.

Після завершення пленарного засідання робота конференції тривала в рамках шести секцій, які присвячувалися історіографії українського визвольного руху, джерелознавчим проблемам, українській визвольній боротьбі міжвоєнного періоду, протистоянню ОУН та УПА нацистському й радянському окупаційним режимам тощо. Надзвичайно цікавими узагальненнями, осмисленням фундаментальних проблем

історіографії українського визвольного руху, історіософськими міркуваннями рясніли доповіді *Віталія Стецкевича* (Кривий Ріг), *Яни Примаченко* (Київ), *Василя Футали* (Дрогобич), *Василя Ухача* (Тернопіль), *Олексія Сухого* (Львів), *Сергія Губського* (Київ) та ін.

Джерелознавчим методикам досліджень, проблемі актуалізації нових джерел з історії українського визвольного руху присвятили свої виступи *Василь Гльницький* (Дрогобич), *Володимир Ковальчук* (Київ), *Олександр Іщук* (Київ), *Віталій Манзуренко* (Львів).

На найрізноманітніших аспектах ідеологічних дискусій та практичної діяльності українського визвольного руху в міжвоєнну добу загострили увагу учасників конференції *Ігор Соляр* (Львів), *Степан Качараба* (Львів), *Олег Павлишин* (Львів), *Андрій Сова* (Львів), *Богдан Галайко* (Київ), *Леся Онишко* (Київ) та інші доповідачі третьої секції.

Жваву дискусію учасників конференції викликали доповіді *Володимира Трофимовича* (Острог), *Миколи Посівнича* (Львів), *Ігоря Бігуна* (Київ), *Олександра Понипаляки* (Київ), *Богдана Якимовича* (Львів), *Аліни Понипаляк* (Київ), *Ганни Капустян* (Кременчук), *Наталії Іванової* (Вінниця), *Вадима Стецюка* (Кам'янець-Подільський), *Віктора Голубка й Алли Середяк* (Львів).

Багатовекторність у методологічних підходах до дослідження проблематики, різноманітність у напрямках наукових пошуків продемонстрували у своїх виступах знані дослідники українського визвольного руху *Анатолій Русначенко* (Київ), *Михайло Романюк* (Львів), *Костянтин Кондратюк* (Львів), *Ярослав Антонюк* (Київ), *Павло Гай-Нижник* (Київ), *Руслан Сіромський* (Львів), *Володимир Бірчак* (Київ) та інші учасники п'ятої секції.

Важливо відзначити, що окрему секцію конференції цілком було присвячено історії визвольних рухів народів Центральної та Східної Європи в їх протистоянні нацистському та комуністичному режимам, що дозволило поглянути на український визвольний рух у регіональному контексті. Глибокі, яскраві доповіді на цій секції виголосили *Ігор Гаврилів* (Львів), *Тетяна Швидченко* (Київ), *Галина Стародубець* (Житомир), *Юріс Цигановс* (Рига), *Оксана Калищук* (Луцьк) та ін.

Суттєвий інтерес учасників конференції та громадськості Львова викликав круглий стіл «Академічний історичний наратив українського визвольного руху та проблема його інтерпретацій», який відбувався на другий день конференції у Дзеркальній залі Львівського університету. Модератором заходу був проф. *Богдан Гудь*, а спікерами – *Володимир В'ятрович*, *Станіслав Кульчицький*, *Микола Литвин*, *Іван Патриляк*, *Леонід Зашкільняк*, *Олексій Сухий*, *Богдан Якимович*. Жваво обговорювалися питання методології дослідження українського визвольного руху, термінологічні дискусії, існування конфліктних наративів, використання історії в публічному просторі, вплив її на сучасну політику та міжнародні відносини, вивчення історії українського визвольного руху у середній та вищій школі тощо. До активної дискусії долучились *Анатолій Русначенко*, *Павло Гай-Нижник*, *Роман Шуст*, *Ігор Підкова*, *Олександр Іщук*, *Ярослав Антонюк*, *Мар'ян Мудрий*, *Володимир Ковальчук*, *Василь Футала*, *Віталій Манзуренко* та інші учасники конференції, викладачі Львівського університету, гості.

Круглий стіл органічно трансформувалася в підсумкову дискусію, на якій було обговорено та ухвалено резолюцію конференції, прийнято рішення про публікацію збірника з матеріалами конференційних доповідей.